

Csikós Attila

ÖSZVÉR¹

Az, hogy az ember bűnre készül, nem látszik feltétlenül, sem a testtartásából, sem abból, ahogy néz, beszél, tette után ugyanolyannak látná az elkövetőt a nővére, a szomszédja, de még a felesége is, mint előtte, a már bűnös és a még ártatlan morfológiailag ugyanolyan, ahogy a Fő tér is ugyanolyan maradt (pedig micsoda gyalázatos ügyek történtek itt az évtizedek alatt), ahol az öreg szürke templom körül mindig nedves volt a beton, pedig soha nem esett nagyon, sem sokat, de azt sem lehetett volna mondani, hogy alig, vagy éppen csak, mert eleredt, elállt, mindig csak módjával, koszolva, kiszámíthatatlanul, és olyan pontatlanul, mint amilyen a hiány, vagy inkább a vágyakozás volt benne valami iránt, ami elég megfogalmazhatatlan ahhoz, hogy kicsit koszos és bizonytalan legyen a teljes kielégüléshez, amire várt – mégis sejtéseket adjon a várható öröm mibenléte felől –, ami miatt ide jött, ebbe a kicsit koszos, kicsit esős és bizonytalan kisvárosba, ahol minden esős és minden esőtlen nap ugyanúgy megkínózza az ember ízületeit, ahol még a záporok sem mossák le az ablakpárkányról a port, csak tócsákba gyűjti a koszt a víz, ahol végre nem törődnek vele, sem a reményeivel, sem azzal, hogy valamit kipótolni érkezett-e ide, bűnt elkövetni, vagy egy tervet beteljesíteni, ahol rábízhatja magát a szűkmarkú és szeszélyes időjárásra, mely a második emeleti szobáját felderítve a felhők közül kibukkanó nap fakó sárga fényével lepte meg épp abban a pillanatban, amikor Anikó üzenete megérkezett. Azt írta, alig várja a találkozást.

1.

Más körülmények között talán felderítette volna a pályaudvar melletti téren népdalokat éneklő kórus, de most egyszerűen akadályozták csak a továbbhaladásban, pedig késében érezte magát, és egyébként is előre rettegett az utazástól, mely, bár alig három óra, mégis taszítóan körülményesnek tűnt számára, akkor is, amikor még mindig magában

1 Részlet egy készülő regényből.

bosszankodva felült a 11.35-kor induló Claudius IC 26. kocsijába, és helyet foglalt a jelzett vagon 68-as ülésén, és elhelyezkedett, és a kézitáskáját gondosan a maga melletti ülésre tette, hogy azt higgyék, foglalt, és kinyújtotta a lábát, és hátradőlt, és a pályaudvar mellett elhúzó, szirénázó konvojt látva arra gondolt, hogy mindjárt elindulnak, és szabadul ebből az istenverte városból, ahol egymást érik a kormányküldöttségek és a parádék, és az órájára pillantva látta, hogy még négy perc van hátra az indulásig, és addig akár megnézheti, hogy a felesége mit csomagolt az útra, elvégre azzal is telik az idő, és tulajdonképpen ehetne is, úgysem reggelizett, nem kell Kelenföldre várni mindenkinek, hogy a Fehérvárig tartó megszakítatlan és békés zakatolás eufóriájában tömjé meg magát, és akkor a táska mélyére nyúlt, és ráfogott egy hűvös, megnyugtató csomagra, és az emlékek sztanioljából máris előkerült egész élete rántothúsos-szendvicse.

Gyűlölte ezt az egészszet.

A hurcolkodást, a taxit, a rettegést minden állomáson, hogy mellé akarnak majd ülni, hogy odapakolnak, hogy a lábuktól nem tudja újra kinyújtani a lábát, hogy nincs büfékocsi, ott legalább kérhetne kávé, hogy az egyetlen jó, amiben bízhat, ami két percre rendbe teszi helyzetét a világban, az a kalauz, akinek azt lehet mondani, hogy „jó napot”, „tessék” és „köszönöm”, és aki sem többet, sem kevesebbet nem mond, mint ami ilyenkor elvárható, csak, hogy „jó napot”, „tessék” és „köszönöm”, és ha viccel is, az se tolakodó, mert nyolc vagon kell bejárnia, pénteki nap lévén, a hazautazó pesti egyetemistákkal és az ingázókkal együtt több száz embernél kell még lecsekkolni a menetjegyet, nincs ideje hosszan prózázni a nyomorról.

Gyerekkorában szeretett vonattal utazni. Akkoriban sok mindent szeretett, amit ötvenévesen már megvetett és rühellt, de nem tudta eldönteni, hogy azért-e, mert akkor nem volt az életről semmi tapasztalata, vagy azért, mert bizonyos dolgokról, például egynémely könyvről, gesztusról és gondolatról kiderült, hogy eleve hamisak, vagy lejárt a szavatosságuk, mint a párizsinak. (A parizert egyébként a mai napig szerette.) Igaz az is, hogy a gyerekkor történelmen kívüli idő. Minden hihető és mindennek érvényessége van, akár a Balaton vizén lebegő ócska strandlabdának is. Eszébe jutott az anyja húga, aki kilencvenéves, és semmitől sem fél jobban, mint a migránsoktól, mert ha jönnek, majd mindent elpusztítanak, ami az élet, az ő élete volt, amit szépnak és

igaznak lát, és igaza van, holott a szavak némely korokban többet ártottak, mint az átvonuló seregek, és ezen korok némelyikét ő maga is megélte, elszenvedte, most mégsem lát nagyobb veszélyt, mint az átvonuló seregek, a lebomló időben ez a bizonyossága marad, meg a gyerekkor, a vízen messze lebegő gumilabda, az ígéret, amit most az idegenek elsüllyesztenek. Tulajdonképpen megértette az érzéseit, ezért nem is nagyon hozta szóba a politikát, ha meglátogatta, inkább szeretetteljesen bólogatott, miközben végighallgatta félelmeit. Az ember legyen elnéző azzal, akit vagy amit szeret, a párizsi is jó, akkor is, ha régóta nem olyan („és már hús is alig van benne, fiam...”), mint amilyen harminc vagy negyven éve volt, amikor még ő is szerette a vonatozást.

A politika amúgy sem érdekelte, illetve szeretett úgy tenni, mint akit nem foglalkoztatnak a napi ügyek, próbált is „középen” maradni, kellő távolságban lenni jobb- és baloldaltól, nem belefolyni, s mérnökként hihető is maradt, amikor racionális, matematikai és statikai hasonlatokkal került el, hogy letegye a garast, bár e vitákban leginkább a vita „fölött állónak” érezte magát, s általában ilyen helyzetekben, amikor kollegiális vagy baráti társaságában ideológiák és esztétikák csaptak össze, ő elégánsan, mondjuk a Fibonacci-számsorral és az aranymetszés szépségeivel hozakodott elő, mert nézete szerint az arányosítás és az algebrai logika nélkül lehetetlen a tébolyt helyesen értelmezni, anélkül elvész az ember a közhelyek, az indulatok és a fellángolások mocskában, mint egy célját vesztett szórólap választás után. Próbálta mederbe terelni a dolgokat, jóvátenni mások gyalázatos kijelentéseit, s tulajdonképpen igyekezett jóban lenni mindenkivel. Kijelentései markánsnak tűntek, mégsem csapódtak egyik szélsőség felé sem soha, körültekintő és alapos volt, ám a mérlegelést néha túlzásba vitte, túlkomplikálta, egy rózsadombi tetőterazon eltöltött felejthetetlen estén, a cigánykérdésről elmondott véleményében például a „vizont”, a „habár”, az „ámde, ugyanakkor” voltak kedvenc kötőszavai, s nem mintha egy ilyen huzatos témában ne lenne nehéz koherens állítást megfogalmazni, melyet éppen ne az ellentétes értékek és szempontok antagonisztikus jelenléte szerkesztene valahogy mágikus egésszé, de oly nagyban, s a kérdéskör minden kiterjedésére, nyúlványára, félmondatára, kinövésére és bőrkeményedésére tekintettel beszélt, amit egyszerűen már nem foghat be elme, s így, ahogy rendre mindig, akkor is alulmaradt a

többiekkel szemben, bárhogy is nyilatkozott a témában egyikük vagy másikuk. Ez nagyon zavarta. („Most akkor mi is a véleményed cigányügyben vagy a migránsokról?” Nem tudta volna feketén-fehéren megmondani.) Fájt, hogy érthetetlen maradt. Hogy egykori évfolyamtársai, akikkel minden Műegyetem körüli kocsmában berúgtak annak idején, most értetlenül és kissé lenézően bámulnak rá aranykeretes szemüvegük mögül, minduntalan félbeszakítják, lehurrogják, és kioktatólag elhadarják saját, kissé szögletes, de kétségtelenül világos véleményüket. Ilyen esetek után magát okolta, és megfogadta, hogy valóban kívül marad minden vitán. A szakmájában is megvolt a maga keresztye. Néha a giccsig körültekintő, és összegző maradt. Az általa tervezett épületek némelyike sokszorosán összetett mondatként lebegett, tele utalásokkal, tagmondatokkal és olyan megoldásokkal, mint az „ebből következik tehát”, a „de”, és „a mindezek ellenére” vagy a „tulajdonképpen”. A meg nem értettség érzése gyerekkora óta kísérte, s lehet mondani, hogy hozzászólt, katona apja fegyelemre nevelte, s arra, hogy a fájdalmat tűrni kell, így sértettséget sem érzett, vereségeit, kudarcait szomorúan, de belátóan viselte, s inkább annak a bizonyítékát látta bennük, hogy mindezeknek valóban felette áll. A megértés és a megbocsátás egyszerre volt lelki kényszer és a túlélés stratégiája, vagy néha fegyver, amivel a vitapartner nem tudott mit kezdeni. Szándékaiban sosem volt alattomos vagy manipulatív, jobbára egyenes és őszinte volt, de tény, hogy megegyezésre, békére és az alapvető jóra törekvéssel visszaéltek a környezetében levők. Lenyomták, ahogy szokták mondani. Nemhogy kitűnt volna különös világlátásával a többiek közül, inkább az átlagba szürkült, elmerült a langyosban, az átlagosban, és többen tartották szerencsés hülyének és tehetségtelen karrieristának, aki áttetsző általánosságokban beszél, mint izgalmas, érdekes figurának, aki a többiekétől eltérő véleményét, ha körülményesen is, de mindenképpen imponáló eleganciával és részletességgel fogalmazza meg. (Az a hajszál nem a zsenit és az örültet választja el, hanem a nagyszerűt és a semmilyen.) A vágy, hogy kifejezze magát, néha olyan erős volt, hogy észre sem vette, nem a lényegről beszél, sőt, küszködésében, hogy összefésülje a számtalan meglátást, felvetést, lehetőséget, amiről tudott, észre sem vette, hogy az egyre sekélyesebb cikornyákkal éppen a saját igazságát semmisíti meg. Pedig a megrendelők amúgy kedvelték, épp azért, mert tisztelettudó volt, jólnevelt,

bizonyos ötletei egész életképesek, és mert mindig ügyelt rá, hogy soha senkivel ne rúgja össze a port.

Persze most, ahogy elnyúlt a négyes ülésben, és hátradobva magát, tarkója alá gyűrt kézzel bámulta a szántóföldeket, senki nem gondolta volna, hogy éppen *ilyen*: mértékletes, jólnevelt vagy legalább udvarias, inkább nézték volna valamelyik miniszterelnökünk családjához tartozó, kicsit pökhendi, de nagyon sikeres vállalkozónak, mint küzdelmes életű pesti szakértelmiséginek. Ritkán engedte el így magát, ahogy például a nőügyeket tekintve soha, ebben a kérdésben körömszakadtáig tárgyilagos, azaz felfogása szerint hűséges volt, már-már doktriner mód moralista, és bárhogya járta körül a témát, mindig oda jutott, hogy a kalandokat kedvelő férfitársaival szemben – akik ebben is az egyszerűbb utat járták, és ösztöneikre hallgattak – most végképpen neki van igaza, azaz fölöttük áll, s maga sem tudta, hogy pár napja miért is engedett föllobbanó vágyainak, amikor Anikó a presszóban megfogta a kezét, és sejtelmesen azt suttogetta, hogy van egy kamaszkori tartozásuk egymás felé, az a bizonyos *első éjszaka*, amit, ha már véletlenül összefutottak, rendezhetnének is egykori szerelmük színhelyén, vagyis abban a városban, ahol megismerkedtek, szerelmesek voltak, és jártak, de ahol – és sehol máshol soha többet – sosem feküdtek le, s ami felé most, legyőzve a vonatozástól és általában az utazástól való undorát rohamosan közeledett, hogy egy könnyű és szenvedélyes hétvége alatt túllépjen minden erkölcsi megfontoláson, és jól érezze magát. Akkor ott, a bárban, ahova beültek, először határozottan megfogta, jobban mondva lefogta Anikó jobbját, hogy ne érezze bőrén simogató ujjait, és határozottan a szemébe nézett. A tekintetében meglepettség, kíváncsiság, valami kamaszos dac és egy megsebzett vad büszke haláltusájának hangulatváltozásai látszottak, és bár először szigorúan nemet mondott, Anikó lassan közeledő ajka elől mégsem hajolt el, még némi büszkeséget is érzett, ahogy kollégáira gondolt, akiknek mindent latba kellett vetniük, amit ötvenéves korukra megtanultak és megszereztek, hogy egy nőt elcsábítsanak, neki pedig elég volt csak hagynia magát. Anikó jó nő volt, két évvel fiatalabb, mint ő, és harminc év után is még mindig legalább tíz jelzővel tudta leírni a száját, és ezek között az, hogy „csókos” vagy, uram bocsá’, hogy „szopós” a legritkább esetben, végzetesen magányos pillanataiban jutott csak eszébe, egy-egy konferecián éjszaka, szállodai szobájának csendjében, amikor kollégái

részegen és hivalkodva egymásnak estek a drink bárban, ő viszont a másnapi előadásra hivatkozva visszavonult, de nem tudott aludni a felismeréstől, hogy megöregedett. Ilyenkor gyakran eszébe jutott Anikó, meg a tíz szóval is leírhatatlan szája, és a vége mindig az lett, hogy először csak mintegy medítálva, aztán egyre vadabbul, a végén már trágár szavakkal kellett jellemeznie, amíg a jelzőktől s egy ifjúkori emlék átélt, fogalmilag is pontos leírásától meg nem könnyebbült, és végre kimerülten elaludt. Az is lehet, maga sem volt biztos benne, hogy várta már ezt az alkalmat, egy véletlen találkozásból kibomló esélyt, a tartozás kiegyenlítését, egyrészt mert személyiségéből adódóan nem szerette a lezáratlan ügyeket, és az a bizonyos, előre megtervezett, titokban szervezett *első éjszaka* Anikó apjának váratlan infarktusa miatt elmaradt, és sosem követte második próbálkozás, másrészt mert férfiként, és nem utolsósorban jelleméből fakadóan szerette minden áron birtokolni a már megszerzett „dolgokat”, tárgyakat és embereket is. Valahogy tehát mindig is jogot formált erre az együttlétre. S ez a „jog” felette volt minden konszenzuális megállapodásnak, életre szóló ígéretnek, hiszen mindennél, minden nőnél, különösen Katinkánál, a feleségénél előbb történt, s mint ilyen tulajdonképpen mindennel szemben elsőbbséget élvezett, hiszen olyan archaikus fogadalmakra és lelki törvénykezésre volt visszavezethető – melyek szellemi fejlődésének ókorában, a tiszta és érdek nélküli morál időszakában (a történelmen kívüli gyerekkorban) fogant, s ami bármikor felülírhatja egy felnőtt jogérzéke szerinti, és azóta írt, megtanult és gyakorolt szabályok alapján elvárható viselkedést –, amiket mondjuk Hermész Triszmegisztosz vagy a Biblia írt.

Szeretett volna rágyújtani, de még egy óra volt a vonatútból. Az egyik állomáson, amin átrobgtak, egy kórust látott a peronon. Az ének foszlányait átfújta a vagonon a szél. Szépnek találta. Budapesten is látott egy kórust az induláskor. Felpántlikázott gyerekek voltak. Mikor érezte azt, hogy a dolgok önmagukban szépek, és ezt a szépséget mikor tudta átélni a maga természetes valójában, egyszerűen, ahogy az ember észrevesz egy virágot, ahogy elbambul a pohárba ömlő vörös bor fényei láttán, ahogy az óráját a csuklójára csatolja, ahogy kilép egy régi kapun, ahogy leül a fűben, és felsóhajt? Néha, talán gyerekkorában?

A gyerekkora is tele volt ellentmondásokkal. Álmodozó emberke volt, képzelete közepén önmagával, s azzal a naiv vággyal, hogy az emberek

felismerik különleges képességeit, rajongó szeretettel adóznak neki, s hálából ő, aki mindig is bővében állt az emberi jellemre és életre vonatkozó kivételes felismeréseknek, mintegy szellemi fölöslegeit felajánlva csodálatos dolgokkal ajándékozza meg őket, egyfajta sartre-i egzisztencialista elgondolás szerint. Ezeket a kitartó reményeket csak az általa feltétel nélkül imádott apja szigora törte szét, az apja, aki nem szívelte irodalmi ambícióit, álmodozását, aki katonaként egy jól felépített hadjáratnak gondolta az életet, melyben minden közösség létének egyetlen célja, hogy csatát nyerjen a többi felett, s így minden munka, tevékenység vagy bármilyen megnyilvánulás csak akkor helyes, ha kollektív célokat szolgál és ütközetként gondolhatunk rá. Az apja miatt lépett be a kisdobos kórusba, amit egyfajta szellemi kiképzésnek gondolt az élet valódi, nagy harcai előtt, s amivel minden május elsején felléptek a díszszemlét követő zártkörű kultúrműsoron a művelődési házban, ahol a szocialista hazáról szóló dalokat énekeltek a kommunista elvtársaknak, felpántlikázva és egyenruhában, mert az egyenruha erőt és egységet mutat, az elvtársakat pedig fellelkesítette, hogy a gyerekek is mind, bátran készek harcolni a győzelemért, büszkén álltak Lenin fényképe alatt, és mindenki boldog és elégedett volt, de ő csak az apja szigorú tekintetét kereste, hogy megtudja, büszke-e rá. A gyerekkorban néha egészen különös módon válnak érvényessé a dolgok. Nem Lenin, nem a kommunizmus lelkesítette, s ha a „szertartásnak” – melynek éppúgy megvoltak az attribútumai, mint egy misének, a Lenin-kép, a vörös zászlók, a dobpergés és a kitüntetések a párttagok mellkasán – volt is némi szerepe abban, hogy résztvevőként különlegesnek érezte magát, leginkább mégis azt remélte, hogy jelenlétével, hangjával, örömittas arcával kivívja szülei elismerését, sőt, azzal, hogy láthatóan őszintén és hittel énekel a kommunista hazáról, talán – épp ezt a kommunista hazát építő – apja harcostársa lehet, mondjuk majdnem egyenrangú vele. Akkor ez már elég volt, hogy higgyen a jövőben, melyet Kádár János elvtárs képvisel. Az apja is hitt ebben a jövőben, és hitt Kádárban is. Laktanyaparancsnokként erre nevelte a katonáit is. De a fiára sosem nézett ezeken az ünnepeken, pedagógiai okból sem, és mert őszintén szólva nem tartotta elég kiválónak, hogy valóban megbízzon benne, hogy osztozzon vele az eszmén, a fegyelemre és egyenlőségre épülő rend ideáján, de az is lehet, hogy csak nem szeretete. Csalódott volt, hogy az ő fia, bár „Kiváló

úttörő” jelvényt kapott, később belépett a KISZ-be is, sőt, alapszervezeti titkárrá választotta a testület, ideológiailag nem elég eltökélt, nem elég megbízható. Gyanúja később beigazolódott. Olvasmányai, a zenék, amiket hallgatott, az öltözködése és érdeklődési köre a szemében egy másik világrend jelképei voltak, amely kizsákmányoló rendszer elleni háborúra tette fel az egész pályafutását, mondhatni az életét. Egy darabig megpróbálta a helyes útra téríteni, pofozni, rávezetni, de a rendszerváltás előtt, mintha megérezte volna a változást („korábban kellett volna észnél lennünk, és visszahozni a terrort, mint a nevelés legjobb eszközét...”), lemondóan legyintett csak, ha a reggeli kávéját kortyolva meglátta a fiát. Személyes kudarcként élte meg az ellenzéki mozgalmak létrejöttét, melyekkel akkor már mindenki, volt katonái és gyermeke is kacérkodott. Összeomlása gyors volt és katonás. A rendszerváltás évében, amikor a fia egyetemre ment, elvárása és utolsó parancsa szerint az építőmérnökre („nem gondolkodókra van a hazának szüksége, hanem építőmesterekre...”), és amikor kiirták az első szabad választásokat, egy derűsen induló, napsütötte délelőttön kiment az udvarra, s miután feltűzte magára érdemrendjeit, a fáskamra mellett föbe lőtte magát. Huszonöt éve halott volt, de amikor eladták a házat, még mindig érezni lehetett az arcvize szagát. Fanyar, dohány aromájú, mégis élénk szag volt, kiszellőztethetetlen. Megmaradt az orrában, ahogy különös módon a kórusok iránti titkos kötődése is, s bár sikere vagy csak öröme sosem volt benne, mégis szerette és szépnek találta, amikor sok ember együtt dalra fakad, bárhogy és bármiről énekeltek is.

Apa. Sokáig szégyellte, hogy boldog volt, amikor végre eltemették a csillagaival. Szabadulni viszont nem tudott tőle, mint a levágott láb zsibbadása, az apja fantomfájdalma még most is kínozza, de azt maga sem tudta volna megmondani, hogy rideg, embertelen lényének jelenvalósága a trauma kiirthatatlan emléke-e, vagy épp ő maga növesztette zaklató rémmé, mint egy félelmei, bizonytalanságai, rossz döntései miatt okolható, bármikor, bármivel megvádolható hasznos bűnbakot?

Veszprémben leült vele szemben egy férfi, éppen oda, pedig volt szabad hely, ablak melletti négyes is, de valamiért ezt szúrta ki, kimérten köszönt (na legalább!), és határozottan, mondhatni félreértethetetlenül leült. A végállomásig már nem tudta a lábát kinyújtani. Ez a póz, ez a kényszer, hogy nem terülhet el, combizma megfeszítettsége,

az a már-már modoros beletörődés mások létébe, az alkalmazkodásba, hogy lábát még keresztbe sem teheti, mert nem fértek volna el, dühítette ugyan, helyzetét mégis tettetett alázattal viselte, visszahúzó-
dott önmagába, az origóba, lénye Fibonaccijának nulla pontjába, melyből kitekintve az élet valóban csak fájdalmak és megaláztatások
összeadódó számsora, semmibe futó hatalmas csigavonal, aminek rendszerét egyedül ő érti igazán, belőle örvénylik elő, ahogy a tájat nézi a Claudius IC 26. kocsijának 68. számmal jelzett ülés melletti maszatos ablakon át. Egészen elzsibbadt, mire megérkezett.

A 6. vágányon, tejfehér ködben állt meg a vonat. A peron a beláthatatlan jövőbe, egyszersmind érzései végtelenjébe nyúlt. Zúgó fejfel, felködlő emlékeitől zavaros gondolatokkal ereszkedett bele a lépcsőn a plazmaszerűen sűrű és átláthatatlan homályba. Tűnődve bámulta a semmit. (Hová jutott? Valójában hol van az ő helye? Ide kellett megérkeznie? Ebben a kilátástalan küzdelemben, melyben egyesek konzervatívnak, mások liberálisnak vallják magukat, és harapnak és szenvednek, hogy megkülönböztetve érezzék magukat a „nagy háborúban”, mely tulajdonképpen csak menekülés a békekötés elől, neki mindig Krúdy jutott eszébe, Ady és Aragon. Egy falut látott, egy ismeretlen kisvárost, ahol a templom előtt kocsira szállnak számára teljesen idegen emberek, éppen harangoznak, permanens forradalom van és ősz, feltúrt föld, füst és avar illatát hozza a szél, s a valódi drámát pedig ideologikus köd fedi.) Egy pillanatra az is eszébe jutott, hogy talán vissza kéne fordulnia, az első vonattal haza kéne utaznia, nem csálhatja meg Katinkát, ő nem *ilyen*, nem tehet *ilyet*, mivé lesz az ember, ha az első komoly kihívás miatt feladja erkölcsi imperatívuszát, de akkor, a távolból, a fagyosan derengő fehérség közepéből énekszót hallott, talán az egyes vágány felől hangzott fel a dal, szép, többszólamú hazafias nóta szólt, amitől melegség járta át a szívét (ki tudja, talán megint a dalárdához, mint olyanhoz kapcsolódó „ősi” emlék lépett működésbe, és a vágy, hogy *valamilyen* csapat, banda, brigád vagy szakasz tagjaként valaki rá is büszke legyen...), s azt ugyan nem tudta, miféle ünnep van, de abban egyre biztosabb volt, hogy a jövőtől nem kell félnie, s ezt az ütközetet még meg kell vívnia, végig kell járnia a *hétvége gyönyörökkel kikövezett útját*, elvégre múltjának ezt a bevégzetlen, függőben hagyott és távoli gyerekkorában gyökeredző epizódját is egsyszer és mindenkorra le kell zárnia.

Mire kiért az állomás szürkéssárga épülete elé, a ködöt felszívta a váratlanul kisütő nap, aztán kisvártatva beborult, és eleredt az eső. Aki itt él, ehhez egyszerűen hozzá kell szoknia. Itt nincsenek tartós megoldások, biztos gyógymódok, címerek és vélemények éppoly változékonyak, mint az idő.

Minden olyan idegennek tűnt, mintha sosem járt volna itt, pedig itt született, húszéves koráig itt is élt, s azóta legalább évente egyszer eljött ide, és elsőre sosem ismerte fel, noha semmi és semmit nem változott, és talán éppen ezért, mert benne meg annyi minden átalakult, csak az innen való elvágódása maradt stabilan pont *olyan*, és mert tulajdonképpen a születése óta itt megtapasztalt idegenség-érzés volt számára az egyetlen bizonyos, vagy mert az ember az újdonság, a megismerés örömeiben furamód ismeretlen tájakon véli úgy, hogy hazaérkezett, nem ott, ahol valóban lakik vagy lakott. Az emlékek valahogy eltávolítanak attól, amire emlékezünk, így – ahogy mindig megérkeztek – órákig tartott, amíg megbarátkozott a gondolattal, hogy valaha valóban ez volt az otthona, s mindent pont olyan jól ismer, mint aki azóta is itt lakik.

Itt van mindjárt a park, ahol már harminc éve is ilyen letaposott és kiegészített volt a fű, a buszforduló olajfoltos, mindig felgyűrt, hullámos aszfaltja, a Lenin-szobor helyére állított forradalmi oszlop, a tíz éve bedeszkázott ablakokkal álló Nagyszálló, a rendőrség épülete, amiben a nyolcvanas évek végén egy éjszakán át faggatták a nyomozók, az a valaha divatos büfé, balra a pályaudvar előtt, ahol annak idején a legjobb hot-dogot adták, és ami ma úgy nézett ki, mint egy kosztól fekete ócska garázs, amit csak valami kellemetlen jogvita miatt nem bontanak el. Minden mindig ugyanolyan felismerhetően távoli, ahogy a gyerekkora, a történelmi félmúlt, mintha nem is vele történne vagy történt volna meg, ismeretlen és egészen másmilyen, amilyennek látni szeretné, amikor visszagondol rá, hogy mi történt a várossal, a benne élőkkel vagy vele.

Taxit fogott, és beült. Bemondta, hogy a Fő térre vigye, nem akart rögtön a szállodához hajtani.

A sofőr most barátságosabb volt, mint máskor, de nem volt tolakodó. Megkérdezte, hogy rágyújthat-e, és őt is megkínálta, de ő nem fogadta el, holott már a vonaton majd megőrült, hogy elszívhasson egy cigit. A sofőr azt mondta, a lakótelep felé viszi, nem is kerül sokat, ígérte,

hogy nem lesz drágább az út, de legalább megmutathatja az új és impozáns stadiont. A körgyűrűn megtett út alatt kikapcsolta az órát, és hosszan ecsetelte az új létesítmény előnyeit. Az is olyan volt, mintha mindig itt állt volna, pedig alig egy éve adták át hatalmas csinnadrattával, még emlékezett is rá, hogy látta negyvenvalahány éve az óvodába menet, úgy épült újonnan, mintha régi lenne, beleillett a megállt időbe, ha kivilágították volna színes reflektorokkal, akkor is szürkének látszana, mint az archív felvételek a Fortepan oldalon. A hazai kortárs építészet nagy részéről amúgy is az volt a véleménye, hogy az a nyugati trendek „vörös októbere”, olcsó utánzat, konfekció, de ezt nem merte volna nyilvánosan bevallani, ahogy azt sem, hogy utálja a focit. A tó mellett kanyarodtak vissza a Belváros felé. Egy pillanatra látszott a régi vendéglő „L” alakú, romos épülete az oldalán végigfutó oszlopsorral a fák között, a parton. Ott ebédeltek minden húsvét vasárnapon, az egész család, amíg az anyja rá tudta venni az apját, hogy menjenek, mert az apja hiábavalóságnak, urizálásnak tartotta ezeket az ebédeket, álságos, polgári színjátéknak, amik konzerválják csak a régi rend hazugságait, s tormakrémes és zsemlemártásos pienesztálra emelik az emberi gyöngeségeket. („Nem azért él az ember, hogy egyék, hanem azért eszik, hogy éljen.”) Mára már ez is csak egy távoli sárga folt a szélvédőn elkenődő vízcseppek között. Jó volt látnia.

Amikor a kocsiból kiszállt, még esett, de az ég már felkéklett a házak felett. Kifizette az utat, és amikor a taxi megfordult a kis utcában, ahova még behajthatott, letette a csomagját a földre, és becsukta a szemét. (Wellcome hazám!) Hűvös szél vágott át a tér felé, jólesett. Ez nagyon is ismerős volt, és bizalomgerjesztően „otthon hangulatú”. Szerette a hűvös időt, a hűvös eleganciájú embereket, volt bennük valami megnyugtató, ahogy a hús szellőben is, különösen napsütésben, arról tanúskodott ugyanis, hogy a világ nem megkérdőjelezhetetlenül fagyos, de nem is rohasztóan fülledt és áporodott. Kezdett feloldódni, kezdte jól, de legalábbis jobban érezni magát. Amikor kinyitotta a szemét, az eső mosta ablaktáblákon már csillogott a nap. Erre már emlékezett. Tavasz séták jutottak róluk eszébe. (Hiszen tavasz van?) Ezt a klímát szerette igazán. Ezt a nyugodt és nedves, langyos ragyogást. Ez a kettősség vibrált benne is. Sosem tudta eldönteni, hogy hol a helye. Pedig ötvenévesen már illik színt vallani, hogy eszmék vagy emberek melyik csoportjába tartozunk. A tér most üres volt, és

a nedves díszburkolat opálos fénnel párolgott, mintha a lakók felmostak volna távozás előtt. Úgy tűnt, még az üzletek is üresek voltak, a kávézók, a „legendás” étterem, ahova mindig beült, ha megérkezett. A szemközti terasz egyik asztalán pár otthagyt pohár árválkodott, félig telve esővízzel, harmatosan, mennyei békét sugározva fénylettek a tompa napsütésben. Magyarország egyik szép múltú, és dinamikusan fejlődő városa, úgy tűnt legalábbis, kihalt.

Egy darabig álldogált még egyedül, élvezte a magányt, melyben nem kellett tartoznia senkihez, amiben ő sem volt látható, legalábbis felismerhető, titokzatosnak gondolhatta magát, egészen pontosan bárminek gondolhatta, hiszen senki sem volt, akihez viszonyítani tudott, nem voltak kollégák, nem volt a „szakma”, sem az Építészkamara, sem a Minisztérium, nem volt senki sem. S jóllehet az élmény merőben illuzórikus volt, ki kellett élveznie, hogy egyedül lehet, mert néha, ha egészen őszinte mert lenni magával, azt kívánta, bárcsak mindenki megdöglene. (Hogy gyűlöletből vagy pusztá rettegésből, azt nem tudta volna eldönteni.) De nem merte kimondani, mert az a személy, akinek látni szerette volna magát, sosem tett volna ilyet.

Elindult a szálloda felé. Böröndje bosszantóan zakatolt a háta mögött a köveken. Éhes volt, de úgy döntött, nem a „legendás” étterembe megy először, hanem átveszi a szobát. Az étterem onnantól kezdve vált legendássá, hogy a hatvanas években egyszer ott ebédelt egy híres, fővárosi színész. Az emléktábla ma is a bejárat mellett látható. Szürke, kopott műkő, néha koszorút akasztanak az alája felszerelt rozsdás vaskampóra. Már az évtized végére híre ment a helynek, és a hetvenes évek eleje óta minden művésznek, aki a városba látogat, kötelező legalább egyszer ott vacsoráznia. Estéknként halk cigányzene szól, világzenei áthallásokkal, újragondolt nóták, és fine dining kreációk. A fiatalok szeretik, de ebédelni az idősebb generáció is betér. A sarkon látott egy férfit. (Az egyetlen túlélő.) Fekete, hosszú kabátban ácsorgott, kezében újságot tartott, összehajtva is nagyobb paksamétának tűnt, mintha belesomagolt volna valamit. Ahogy közelebb ért, felismerte. Ismerte régről, ugyanabba a gimnáziumba jártak. A Browser volt. Pár évvel idősebb csak. A város értelmiségének alja, vagy a prolik teteje, nehéz volt eldönteni. Budapesten végzett az egyetemen, aztán visszajött, visszaköpték, nem kellett sem vidékies, félreérthető szívélyessége, sem a berlini avantgarde, amiért rajongott, sem félelmet

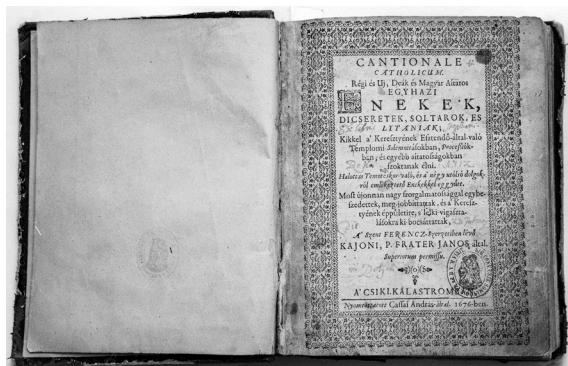
ébresztő megszállottsága nem kellett senkinek, hát visszajött, ivott tovább, mint addig is, csak akkor már nem dédelgetett hiú ábrándokat, amit tapasztalt, eltette magának, nem panaszkodott, nem is kérkedett. Írt a helyi újságba, de főleg építkezéseken dolgozott. A nevét onnan kapta, hogy kamaszkora óta mindenbe beleártotta magát, minden rendezvényen megjelent a kiállításmegnyitóktól a nyilvános meghallgatásokon, színházi előadásokon át a tüntetésekig. Az újságjába csomagolva lehetett könyv, de szalonna is. Fekete körmű ujjaival szorongatta, és közben magában dünyögött. Nagy esélye lett volna a kilencvenes évek elején, hogy lelépjen nyugatra, imádták a szobrait, amiket mindenféle hulladékból hegesztett, csavarozott össze, kapott volna ösztöndíjat is, de valamiért ő Budapestet választotta, már a gondolattól is, hogy el kéne mennie, honvágya volt. Szerencsére nem ismerte fel, elment mellette a bőrönddel, de Browser még a zakatolásra sem riadt fel gondolataiból. Egy másik világban élt, magában, mélyen eltemetve. Alig beszélt valakivel, akkor is zavartan, bocsánatkérő félmosollyal, szabadkozva, hogy beleszólt egy párhuzamos párbeszédbe. (Őszintén szólva, ő sem akart volna társalogni vele. „Ezekkel” nem tudott mit kezdeni. Ha egy agyament kriptonácival vagy egy begőzölt feministával társalgott, tudta, hogy előbb-utóbb kezelni tudja a helyzetet, az csak a *The Mist*, jönnek bosszút állni valami homályos sértődésükért, de ez már a *Walking dead*, „ezeket” a rendszerváltás óta már végleg felzabálta a saját tudatuk.) Zakatolt az agya, mint mögötte a bőrönd, ahogy haladt a szecessziós („szeci”, mondta rá Anikó affektálva) homlokzatú szálloda felé.

Amikor a kulcskártyával kinyitotta az egyébként még a hetvenes években felszerelt tömör tölgyfa ajtót, és belépett a szűk szállodai előszobába, a következő három nap szabadságvágyával és e szabadság felett érzett bizakodással a tekintetében pillantott bele a kicsit megkopott fényű, de hatalmas tükörbe. Egy nyugodt, kiegyensúlyozott, jól kereső ember nézett vissza rá. (Hátrafésült, hosszú, őszes haj, a füleknél kinyírva nullással, mintha egy régen forradalminak számító new wawe banda ma új erőre kapott billentyűse lenne, csontos arc, puhuló, de nem túl jelentős toka, sötétzöld szemek, egészében nézve egy jó fazon.) Jól szituált pofa, ahogy nagyanyja mondta volna, már divatos bőrdzsekijén is látszott, nem egy átlagos darab, vajszínű, vastag fém zipzáras, márkás és puha, szolid válltöméssel.

A franciaerkélyre nyíló ajtót nyitva hagyták a takarítók, esőszag áradt be rajta, meg a váratlan napsütés, és valami édeskés illat, parfüm vagy sütemény szaga. Ismét a tükörbe nézett, végigsimította az állát, szép erős csont, markáns, férfias, magára mosolygott, mintha a képe nem is önmaga volna, vagy inkább éppen az volna ő, aki kívül marad a csaláson, a bűnön, és három napra átveszi a lelkiismeret minden terhét, míg hús-vér valója szabad és felelőtlen lehet, cinkosan még kacsintott is neki, mintegy beavatta a játékba, és átruházta rá magát, és hozzájárulását fogadta ehhez a piti összeesküvéshez, és akkor egy pillanatra belefeledkezve az eső és süteményillatú mágikus pillanatba, elégedettnak érezte magát. Elengedte a gurulós bőrönd fogantyúját, a dzsekijét az ágyra dobta, és kivett egy kis üveg vodkát a (gyöngén felszerelt, langyos, és alig érezhetően dohzagú) minibárból. Megfogadta pedig, hogy nem iszik. Addig legalábbis, amíg Anikó meg nem érkezik. Keserű arccal eltekerte a kupakot. Az apja arcán látta ezt a keserúséget, amikor néha megverte. Részvét nélküli, rideg fájdalom volt a tekintetében, ahogy pofozta, mintha neki is fájna, amit csinál. („Ezt hívjuk lelkiismeretnek.”) De meg kellett tennie, hiszen a világ vele is elviselhetetlenül rideg és részvételen volt, ezért néha véresre kellett vernie a gyereket, szigorú és keserű tekintettel, mert közben sajnálta magát, hogy meg kell büntetnie. („Szar a világ, és téged is annak néznek majd, fiam, ha nem figyelsz...”) Az apja egy életen át sajnálta és szánta magát, de ezt az önmaga iránti elgyöngülést a gyerekek sosem volt szabad látnia. Megemelte az üveget, és ivott. Az apja kétségkívül lelkiismeretes ember volt. Talán ha nem jut eszébe az a mindenbe belefásult, keserű arca, megvárta volna Anikót. Majd a másodikkal! Az ágy felett is volt egy tükör, látta magát, ahogy elsuhan benne, szégyenlősen és kissé félszegen. Fölényesen intett neki. Levette teknőspáncél-keretes szemüvegét, és az íróasztalra tette. Egy darabig elgondolkodva bámulta a függönyt, ahogy a szélben hullámozik, aztán félrehúzta, kiállt a keskeny erkélyre, és rágyújtott. A kisváros képe, így, előtte elterülve, a Fő tér, mely fakó sárga napfényben ázott egy darabig, amíg az ég megint be nem felhősödik, és amíg újra el nem ered majd az eső (nyugati határszél, hűvös és megbízhatatlan), mint mindig, most is megnyugtatta. Az ismerős bejárat, a két kopott beton lépcsőfokkal, az imitált klasszicista homlokzat (az a két ügyetlen, stilizált oszlop, jön vagy dór, ezt nem lehetett eldönteni a hatvanas

évek elképzeléseiből), a jobbára üres és félhomályos hotel-lobby, az álmoskás tekintetű recepciós lány, aki gyanakodva méregette, amikor megállt bőröndjével a pult előtt, a jobbra nyíló étteremből párálló konyhaszag, mely elkeveredett a nehéz függönyökből áradó mosószer illatával, mindez valahogy egyszerre volt távoli és otthonos. Az ablakból épp a szemközti árkádsorra látott, az árkádok alatt kávézó egyetemista társaságra. Régen itt fordult el a villamos a Sportház felé. A kávézó helyén húsbolt volt valamikor. Az volt az első szava, hogy „hús”. És itt látta meg Anikót, másodikos gimnazistaként, évváró után.

Ezek a megtalált pillanatok, ahogy az italtól ellazulva, gondtalan mosollyal kiállt az erkélyre, és belelógatta arcát a napsütésbe, a diákok felhangzó röhögésébe és a szélbe, ezek a ritkán megtalált pillanatok voltak azok, amikor – furá mód – a legerősebb lelkiismeret-furdalást érezte a gyerekkorában elképzelt életével kapcsolatban, amit sosem tudott megvalósítani, s melyet ilyenkor egészen olyannak látott, mint egy élő, ám általa ismeretlen másik ember valós életét, amit irigyelt, és amibe ezekben a pillanatokban észrevétlenül beköltözhetett, mint egy személyiségtolvaj egy lopott személyivel. Az érzés mindentől eltávolította, ami az általa ismert életre jellemzőnek volt mondható, ebben a tavaszi lebegésben elidegenedett önmagától, a karja nem az ő karja volt, Katinka, a felesége valaki más dolga-baja, az lehetett, aki lenni akart, a tetteiért sem ő felelt, legszívesebben meztelenre vetkőzött volna, annyira szabadnak érezte magát.

Cantionale Catholicum, 1676.

(A csiksomlyói ferences kolostor gyűjteménye. Fotó: Ádám Gyula)